

International
**SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL**

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:47
sssjournal.com

pp.5835-5843
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 05/09/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 23/10/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 23.10.2019

ANNE BABA TUTUMLARININ, ÇOCUKTA BENLİK SAYGISI VE EMPATİ GELİŞİMİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ¹

THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTAL ATTITUDES AND SELF-ESTEEM AND EMPATHY DEVELOPMENT IN CHILDREN

Psikolog, Derya KÖSE

İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans, İstanbul/TÜRKİYE

Dr. Öğr. Üyesi. Şahide Güliz KOLBURAN

İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul/TÜRKİYE

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1821>

Reference : Köse, D. & Kolburan, Ş.G. (2019). "Anne Baba Tutumlarının, Çocukta Benlik Saygısı ve Empati Gelişimi İle İlişkisinin İncelenmesi", International Social Sciences Studies Journal, 5(47): 5835-5843.

ÖZ

Bu araştırma, 10,11,12 yaş çocuklarının benlik saygısı ve empati gelişim düzeylerinin anne baba tutumları ile ilişkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Çocuğun gelişme aşamasında aile içinde gördüğü tutum ve davranışlar ile benlik saygısı ve empati yeteneği gelişmektedir. Gelişim sürecinde bu iki kavram arasındaki ilişkinin araştırılması amacıyla yapılan bu çalışma çocuk gelişiminde bu kavramlara dikkat çekmektedir.

Araştırma, ilişkisel veri analizlerini kapsayan nicel bir çalışmadır. Çalışmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda, demografik değişkenler bakımından anne baba tutumlarının çocukların empati gelişim düzeyleri ve benlik saygıları üzerine etkileri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, İstanbul ili Esenyurt İlçesinde orta öğretim okulunda öğrenim gören 42 kız 58 erkek öğrenci olmak üzere 100 çocuk ile oluşturulmuştur.

Araştırmada empati gelişim düzeyi için 'Çocuklar İçin Empati Ölçeği' kullanılmıştır. Benlik saygısı için 'Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği', 'Anne Baba Tutum Ölçeği' kullanılmıştır. Ebeveyn hakkındaki bilgiler çocuktan alınmıştır. Anne baba tutumları 'demokratik' ve 'otoriter' olarak iki ayrı kategoride incelenmiştir.

Araştırma bulgularına göre, çocukta benlik saygısı ve empati gelişim düzeyi ile demokratik anne baba tutumu arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı ilişki vardır. Otoriter anne baba tutumu ile çocukta benlik saygısı ve empati gelişim düzeyi arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Benlik saygısı ve empati gelişim düzeyi arasında anlamlı ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Çocuğun benlik saygısının ve empati gelişim düzeyinin anne baba tutumu ile ilişkili olduğu ve benlik saygısının yüksek olduğu çocuklarda empati gelişim düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Benlik Saygısı, Empati, Anne Baba Tutumu, Çocuk

ABSTRACT

The aim of this study was to investigate the relationship between self-esteem and empathy development levels of 10,11,12 year-old children and their parental attitudes. Self-esteem and empathy skills develop with the attitudes and behaviors that the child sees in the family during the developmental stage. This study conducted to investigate the relationship between these two concepts in development process draws attention to these concepts in child development.

The research is a quantitative study covering relational data analysis. In line with the results of the study, the effects of parental attitudes on empathy development levels and self-esteem of children in terms of demographic variables were examined. The sample of the study was composed of 100 children, 42 girls and 58 boys who were attending secondary school in Esenyurt district of Istanbul.

In the research, 'Empathy Scale for Children' was used for the level of empathy development. For self-esteem, 'Coopersmith Self-Esteem Scale' and 'Parent Attitude Scale' were used. Information about the parent was obtained from the child. Parental attitudes

¹ 'Anne Baba Tutumlarının, Çocukta Benlik Saygısı ve Empati Gelişimi ile İlişkisinin İncelenmesi' adlı tezden üretilmiştir

were examined in two separate categories as 'democratic' and 'authoritarian'.

According to the findings of the study, there is a statistically significant positive correlation between the level of self-esteem and empathy development of the child and democratic parental attitude. A negative correlation was found between authoritarian parenting attitude and self-esteem and empathy development level in the child. It was found that there is a good relationship between self-esteem and empathy development level.

It was concluded that the child's self-esteem and empathy development level is related to parental attitude and the empathy development level is high in children with high self-esteem.

Key Words: Self-Esteem, Empathy, Parents Attitude, Children

1.GİRİŞ

İnsanlar yaşamlarını iletişim ile sürdürmektedir. İnsanlar bu ilişkilerinin devamı için bazı becerilere ihtiyaç duyarlar. Empati kavramı karşımıza çıkar, bu kavram kişinin kendisinin karşısındaki bireyin duygu ve düşüncelerini anlayabilme yeteneği şeklinde tanımlanabilir ve kişinin diğer bireylerle iletişimi için gerekli olan adımdır ve yaşamda sağlıklı ilişkiler için gereklidir (Gürtunca, 2013). İletişim yaşamın ilk yıllarında aile içinde şekillenmeye başlar. Toplumların geleceği olan çocuklar, gelişmelerinin sağlıklı olabilmesi adına bilinçli çalışmalar yapılmalı ve bu konuda araştırmalar ile gerçekleştirilen durumlar toplumun menfaatine olacağı görüşü kabul edilmeli ve çocuğun ilk bakım verenden daha sonraki aşamalarda çocuğun okul ortamındaki ilişkileri üzerinde durulmalıdır. Çocuğun aile içerisindeki konumu özenle üzerinde durulması gereken konu olması ve anne baba tarafından benimsenen tutumun çocuğun benimseyeceği benlik üzerinde etkili olması bakımından önemlidir. Okul çağı çocuğu olan birey toplumu idrak etmeye ve zihinsel olarak anlamlandırmaya başlamakta ve benimsediği aile içerisindeki davranışları toplum içerisinde ilişkilerinde göstermektedir.

Cüceloğlu (2014), çocuk 9-12 yaşlarında hızlı bir büyüme ve gelişme yaşar. Bedensel gelişim ile bilişsel gelişim de aktivite artar ve çocuğun yaşadığı değişim her alanda kendini göstermekte bununla birlikte çocuk yaşamı akranları ile kurduğu iletişim ile keşfetmektedir. Bu dönemde çocuk soyut olayları da kavrayabileceği formel dönemi yaşamaktadır. Bu evredeki çocuğun ahlak gelişimi gerçekleştiği gibi aynı zamanda kişilik gelişimi de gerçekleşecektir ve çocuğun kendini algılayışında gelişme yaşanacaktır. Çocuk artık bu dönemde yetişkin dünyasıyla iletişim halinde olacak ve kendini ağılayışı ile o dünyaya katılacaktır.

Suner (2000), kendini seven ve toplum tarafından da kabul gören birey yüksek benlik saygısına sahip olduğu ve bunun tam tersi olarak toplumdan kopuk ve uygun olmayan bireylerin düşük benlik saygısına sahip olduğunu ifade etmiştir. Toplum içerisinde yer bulan çocuk benlik saygısına sahip olmakta ve kendini her yönüyle kabul etmektedir.

Benlik- duygusu' nun oluşumu için bir çocuğun kullanabileceği ve onu yansıtan (çocuğunun gelişimine katkı sağlayan, verici olan ve kendisinden yararlanması için olanak sağlayan) bir anne ile büyüme imkanına sahip olması gerekir. Çocuğa bakım veren birincil kişi ya da annesi optimal seviyede çocuğa duygusal doyum ve onun ihtiyaçlarını karşılamak için imkanlar sağlamaktadır. Bu imkanı sağlamaktan yoksun olan anne, çocuğunun çevredeki kişilerden duygusal besin bulma yeteneğine olanak sağlamalı ve çocuğunun bu arayış ve doyum yeteneğine en iyi tanım ile eylemsiz kalmalıdır. Annenin çocuğuna karşı göstereceği olumlu tutum onun sağlıklı kendilik oluşturması açısından önemini korumaktadır. Çocuğun böyle bir anneden yoksun kalması halinde bu sevgiyi bulacağı alanlara yönelme eğilimi vardır. Bu yeteneği ortaya koyan çeşitli araştırmalar yapılmıştır (Miller, 2016,45).

Genel olarak aile yapısında, tanımlamalarında ve örüntülerinde son yıllarda birçok değişim görülmesine rağmen, aile hala alan yazında sosyalleşme sürecinin en önemli unsuru olarak kabul edilmektedir; çocukların içselleştirdiği normların, dünya ile ilgili inançların ve değerlerin davranışlar üzerinde önemli etkisi olduğu ifade edilmektedir (Sallay, Dalbert, 2004). Anne baba ve çocuğun oluşturduğu yapıdaki iletişim çocuk için ileriki dönemde kuracağı iletişimin temeli olmaktadır.

Benlik, yaşam boyu gelişen, değişen ve yaşantılar neticesinde şekil alan bir kavramdır. Kişinin yaşadığı psikolojik ve sosyal değişimler sonucunda farklılaşmakta ve bireyin hayatında ne olduğunu ve ne olacağını birleşiminden bir araya gelir. Benlik, yaşam sürecinde daima kendini yenileyen ve tamamlayan bir kavram olmaktadır (Santrock, 2012; Şereflioğlu, 2018). Benlik saygısı düzeyini belirlemek için kişinin sahip olduğu tüm olumlu ve olumsuz yönler ile sahip olmak istediği benlik

arasındaki fark ile ilişkili metot izlenir. Benlik saygısı düşük olan bireyin kendini olduğu gibi kabul etmediği ve hayali benlik kurarak ona sahip olduğu düşünülebilir. Benlik saygısı, Nuttal'a göre çocuklarda kendini şu şekilde gösterir;

- Sosyal ilişki kurmak onlar için kolaydır.
- Yeni deneyimlere açıktırlar.
- Davranışlarını kontrol edebilirler.
- İş birliği yapabilir ve yaşlarına uygun rolleri gerçekleştirebilirler.
- Yaratıcı olmayı severler ve fikirlerini ifade edebilirler (Göktaş, 2008).

Coopersmith' e (1967) göre özsaygı; bireyin kendini yetenekli, önemli, başarılı ve değerli olarak algılama derecesidir (Güloğlu, Aydın, 2001). Birey kendini olumlu algıladığı sürece kendini sevecek ve pozitif duygular temelli yaklaşımı ile çevresine karşı hoş tutum sergileyecektir.

Toplumların en küçük ve kutsal değer gören ve bireylerinin sıkı sıkıya bağlı olduğu her bireyin hal ve ödevlerinin bulunduğu, belli amaçları olan kişilerde oluşan yapı olarak tanımlanabilir. Aile ait olduğu kültürün gelenek ve göreneklerini barındırır. Aile kavramı kuşaklar boyu nesilden nesile devamlılığını sağlama görevi görmektedir. Aile kurumu her tarihte insan topluluklarının oluşumlarını sağlama görevi görür. Bireylerin yaşamaları, barınma sağlama ve beslenme sağlar, toplumsal birimdir (Dilek,2007).

Çocuk ailede gördüğü tutumlar neticesinde ailede konumunu belirler. Anne babanın, çocuğun ailede kendine yer bulmasında davranışları önemlidir. Ana- baba çocuk arasındaki bu etkileşim sosyalleşmenin ilk temellerinin atıldığı çocuğa yeni deneyim fırsatları aile ortamında çocuğa sağlanır. Çocuk birey olmayı ve sosyalleşmeyi öğrenirken kendisine rol model olacak birini aile içerisinde seçmekte ve bu kişi anne, baba, kardeş ya da dayı, teyze olabilmektedir. Aile fertlerinden birinin yanlış tutumları ve alınan model oluşu sebebiyle çocukta kötü davranış gelişebilmektedir (Yavuzer, 2018, s.132). Çocuğun ihtiyacı olan sınırı hafife alıp çocuğu sınırsız bir ortamda yetiştirirler. Çocuklarına katı sınırlar koyan ve dar olması kadar iyi çizilemeyen sınırlar gerekli ana baba desteğinden yoksun kalmakta ve çocukta baş kaldırmaya, toplumda kabul görmeyen davranışlar gözlemlenmektedir (Geçtan, 2011, s.42-43; Yavuzer,2018).

Carl Rogers tarafından tanımlanması yapılan empati kavramı, bireyin iletişimde bulunduğu bireyin duygularının farkına varması ve onun düşünme şeklini anlayarak hissetmesi ve bireye bunun bilincinde olduğunu aktarmasıdır. Empati sahibi birey karşısındakinin duygularını algılar ve ona bildirir. Kohut, empati ile ilgili ilk yazılarında, empatiyi "aracılı iç gözlem" (vicarious introspection) olarak tanımlamış ve bir insanın iç dünyasını keşfetmek için en önemli araçlardan biri olarak değerlendirmiştir (Ersoy, Köşger, 2016).

Bandura (1977), Sosyal Öğrenme Kuramı doğrultusunda belirttiği gibi, çocuklar, erken gelişimsel dönem itibariyle çevresiyle etkileşime geçerek dünyayı tanımaya başlar. Aile ortamı, bireyin kendisi ve çevresi hakkındaki farkındalığı sağladığı ilk ve önemli sosyal birim olarak nitelendirilmektedir. Çocukların öğrenme sürecinde, ilk olarak iletişim halinde olduğu ebeveynlerinin davranışlarını model alması ve ebeveynlerinin tutumlarını içselleştirmesi neticesinde kendilerine ve dünyaya ilişkin bilişsel temsiller edinmektedir. Bu bağlamda, ebeveyn tutumunun çocukların kendileri ve diğerleri hakkında veya genel olarak dünya hakkındaki görüşlerini yapılandırma işlevi oldukça önemlidir.

İnsanların iletişimini kolaylaştıran empati, insanları birbirine yakınlaştırmaktadır. İnsanlar anlaşıldıklarını ve kendilerinin değerli hissetmelerine neden olur. Değerli hissedilmek kişiler için olumlu ruh hali demektir. Bu kişiler daha iyi iletişim kurar. Bununla beraber empati kurulan kişi zamanla empati kuran kişinin duygularını anlamaya ve empati kavramını kendisinde bulmaya başlar. Empati becerisi kişiler arasında model alınarak öğrenilmiş olur. Sağlıklı bir iletişim için empati becerisi gereklidir. Yapılan empati araştırmalarında, empati becerisi yüksek olan kişilerin, bu duygudan yoksun olan kişilerden daha fazla olumlu kişilik özelliği geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Empati becerisi yüksek olan bireylerin olumlu ruhsal gelişime sahip oldukları, benlik saygılarının yüksek olduğu bulgular arasındadır. Bu kişiler olumlu, hoşgörülü, kendilerini tüm yönleriyle kabullenici ve yaşadıkları çevreye karşı sevgi dolu olurlar (Kalliopuska, 1992; Akt. Yüksel, 2004).

Çocuklara gösterilen anne- baba tutumlarının sağlıklı, olumlu, güvenli olması eşlerin birbirine karşı sergiledikleri davranışlar ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne baba davranışlarının çocuktaki benlik saygısı ve kişiliğin gelişmesi için tutarlı ve dengeli olması gerekmektedir. Gösterilen tutum ile çocuk sağlıklı benlik oluşturur ve anne baba ile kurulan iletişim sayesinde çocukta empatik beceri gelişmektedir. Kişinin bir obje ya da olaya yönelik olarak hissettiği duygular ve ona yönelik davranış eğilimidir empati kavramı (Budak, 2003, Yavuzer, 2004). Çocuğun benimseyeceği iletişim toplum tarafından kabul edilebilir olduğunda benlik saygısında gelişme yaşanacaktır. Çocuktaki benlik gelişiminde ailedeki iletişim önemini korumaktadır (Avşaroğlu, 2010). Benlik gelişimi empati gelişimini destekler.

Roberts ve Strayer (2004) 'da duygusal faktörlerin çocukların empatisiyle ne kadar güçlü bir ilişki içinde olduğunu ve bu durumun da sosyal davranışları kuvvetle öngördüğünü bildirmiştir. Çocukların yaşı ve ebeveynlik faktörler; empati, duygusal ifade, teşvik ve sıcaklık çocuğun duygusal olarak empati geliştirmesinde rol oynamaktadır ve aralarında güçlü bir varyans oluşturur. Çalışma bulguları ebeveyn ile çocukların empati gelişimi arasında anlamlı ilişkilere ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin yaklaşımı çocuğun her davranışında etkilidir fakat günümüzde empati davranışının uygulanması gittikçe azalmıştır değişen çağ ile birlikte gelişen ana baba tutumunun da değişimi bu araştırmada saptanmak istenen değişkenler arasındadır.

2. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizinde kullanılan tekniklere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada 'ilişkisel tarama modeli' ve 'deneme modeli' kullanılmıştır. Tarama modelinin kullanılma sebebi incelemeye alınan konunun literatür taraması yapılmış ve konuya dair kitap, dergi, broşür, konferans bildirileri ve internet ulusal makalelerine ulaşılmıştır. Deneme modeli olarak ise; anne baba tutumunun, çocuğun benlik saygısı ve empati gelişimi ile ilişkisinde neden sonuç ilişkisi kurulması hedef alınmıştır. Bu bağlamda çocuğun algıladığı anne baba tutumunun sosyo demografik özellikler ile benlik saygısı ve çocuktaki empati düzeyi kişisel bilgi formu ile analiz edilmiştir

2.2. Çalışma Grubu

Esenyurt Merkez Ortaokulunda 2018-2019 döneminde eğitim alan 5. ve 6. sınıf 100 öğrenci örneklem için belirlenmiştir.

Tablo 1: Çalışmaya katılan çocukların demografik özellikleri

		N	%
Yaş	10 Yaş	10	10,00
	11 Yaş	41	41,00
	12 Yaş	49	49,00
Cinsiyet	Erkek	58	58,00
	Kız	42	42,00
Sınıfı	5.Sınıf	50	50,00
	6.Sınıf	50	50,00
Kardeş Sayısı	1-2 Kardeş	21	21,00
	3-4 Kardeş	59	59,00
	≥5 Kardeş	20	20,00
Kaçınıcı Çocuk	1.Çocuk	16	16,00
	2.Çocuk	37	37,00
	3.Çocuk	33	33,00
	≥4.Çocuk	14	14,00
	Minimum	Maksimum	Ort±SS
Kardeş Sayısı	1	9	3,53±1,31
Kaçınıcı Çocuk	1	6	2,51±1,07

Çalışmamıza 10 Yaş 10 (%10), 11 Yaş 41 (%41) ve 12 Yaş 49 (%49) çocuk alınmıştır. Çocukların 58 (%58) i erkek, 42 (%42) kız çocuklardan oluşmuştur.

5. Sınıfta 50 (%50), 6.Sınıf 50 (%50) çocuk bulunmaktadır.

Çocukların 21 (%21) inde 1-2 Kardeş, 59 (%59) unda 3-4 Kardeş ve 20 (%20) inde >5 Kardeş vardı, grubun kardeş ortalaması $3,53 \pm 1,31$ minimum 1 ve maksimum 9 bulunmuştur

Çocukların 16'sı (%16) 1. Çocuk, 37 (%37) si 2.Çocuk, 33 (%33) ü 3.Çocuk ve 14 (%14) i ≥ 4 .Çocuk idi, grubun ortalaması $2,51 \pm 1,07$ minimum 1 ve maksimum 6 bulunmuştur.

2.3. Toplama Araçları

Kişisel bilgi formu: Öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, sahip olunan kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk oldukları, sınıfı, anne- baba eğitim durumları ve yaşları, medeni durum, meslek bilgileri bulunmaktadır.

Çocuklar İçin Empati Ölçeği: Bryant tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. 2003 yılında geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarını yaparak Yüksel ve Yılmaz, Türkçe' ye uyarlamışlardır. Orijinali 22 maddelik olan ölçeğin temel bileşen analizi yapılmış ve iki maddenin ölçek dışında bırakılmasına karar verilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı olan cronbach alpha katsayısı, madde güvenilirliği için 0,70 olarak bulunmuştur. Ölçekte yer alan her bir madde 'doğru' veya 'yanlış' şeklinde cevaplanmaktadır (Güneri, 2017).

Anne Baba Tutum Ölçeği: 1986 yılında Polat tarafından geliştirilen ölçek, anne-babaların otoriter ve demokratik tutumlarını ölçmek için tasarlanmıştır. 72 kişilik bir öğrenci grubuna 15 günlük periyotlar halinde analiz edilmiştir. Pearson Momentler Çarpımı tekniği ile hesaplanan değişmezlik katsayıları anneler için (.83), babalar için (.88) olarak saptanmıştır. Ölçek, öğrencilerin anne ve babalarının kendilerine yönelik tutumlarını değerlendirmek üzere 12 maddelik demokratik 14 maddelik otoriter boyut olmak üzere toplam 26 maddeden oluşmaktadır (Akt. Alpoğuz, 2014).

Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği: Turan ve Tufan tarafından 1987' de Türkçe' ye uyarlanmış geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları tamamlanmıştır.

Ölçek, toplam 25 maddeden oluşmaktadır. 'hiç tanımlamıyor', 'biraz tanımlıyor', 'oldukça iyi tanımlıyor', 'iyi tanımlıyor' ve 'çok iyi tanımlıyor' şeklinde her bir madde için beş şıklı likert tipi bir ölçektir (Güneri, 2017).

2.4. Verilerin Analizi

NCSS (Number Cruncher Statistical System) 2007 Statistical Soft Ware (Utah, USA), Paket programı kullanılarak araştırmadaki istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir.

Değişkenlerin dağılımına bakılması için Shapiro- Wilk normallik testi kullanılmıştır. Bununla birlikte verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı metotlar kullanılmıştır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Tablo 2: Çocuklar İçin Empati Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeğinin Anne-Baba Tutum Ölçeği ile Korelasyonu

		Çocuklar için Empati Ölçeği	Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği
Anne Demokratik Tutum	R	0,314	0,221
	p	0,001	0,027
Anne Otoriter Tutum	R	-0,376	-0,236
	p	0,0001	0,018
Baba Demokratik Tutum	R	0,452	0,281
	p	0,0001	0,005
Baba Otoriter Tutum	R	-0,484	-0,205
	p	0,0001	0,041

Pearson Korelasyon Testi

Çocuklar için Empati Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik Tutum puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=0,314$ $p=0,001$).

Çocuklar için Empati Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,376$ $p=0,0001$).

Çocuklar için Empati Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik Tutum puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=0,452$ $p=0,0001$).

Çocuklar için Empati Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,484$ $p=0,0001$).

Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik Tutum puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,221$ $p=0,027$).

Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,236$ $p=0,018$).

Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik Tutum puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=0,281$ $p=0,005$). Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,205$ $p=0,041$).

Tablo 3: Benlik Saygısı Ölçeği ve Empati Ölçeği Puan Analizi

		Çocuklar için Empati Ölçeği
Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	r	0,374
	p	0,0001

Çocuklar için Empati Ölçeği puanları ile Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=0,374$ $p=0,0001$).

Araştırmanın genel amacını; anne – baba tutumlarının, çocukta benlik saygısı ve empati gelişimi ile ilişkinin incelenmesi oluşturmuştur. Bu inceleme öğrencilerin cinsiyeti, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumları, kardeş sayıları, anne baba medeni durumu, yaş ve meslek değişkenlerine göre yapılmıştır.

Yapılan bu çalışmada, 10-12 yaş grubu çocuklarının algıladıkları anne ve babalarının tutumları doğrultusunda benlik saygısı ve empati gelişimindeki farklılıklar değişkenler doğrultusunda incelenmiştir. Anne babanın eğitim seviyesi, medeni durum, yaşı, mesleği ve çocuğun sahip olduğu kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu ve sınıfı açısından benlik saygısı ve empati düzeyinin farklılaşma farklılaşmadığı araştırılmıştır.

Araştırma öğrencilerin empati beceri geliştirmeleri en düşük 5, en yüksek 20 puanla değerlendiren bir cetvele göre yapılmıştır ve güvenilirlik için Çocuklar İçin Empati Ölçeği alfa cronbach değeri 0,768 olarak bulunmuştur.

Aynı şekilde, elde edilen bulgulara göre öğrencilerin empati beceri düzeyleri kaçınıcı sınıf olduğuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu durum bize, 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin aralarında bulunan bir senelik yaşın, empati beceri düzeyleri arasında farklılaşma yaratacak kadar uzak olmadığını; empatik gelişim açısından aynı yaş grubunda olduklarını ve anlamlı istatistiksel farklılık olmadığını söylemektedir.

Araştırma sonucunda kız çocukların Çocuklar için Empati Ölçeği puan ortalamaları erkek çocuklardan istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p=0,042$). Kız öğrencilerinin empati gelişim beceri düzeylerinin erkek öğrencilerin empati beceri düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

İşcen (2006), yılında yaptığı araştırmaya göre, empati beceri cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. Satılmış (2012), yaptığı araştırmasında 521 lise öğrencisiyle çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda veriler incelenmiş ve varılan sonuçta elde edilen bulgularda, kız öğrencilerin duygusal, bilişsel ve toplam empati düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kız çocuklarının duyguları anlamlandırma ve duyguyu hissetme düzeyinin yüksek oluşu araştırmalar ile desteklenmiştir. Kız çocukları iletişimde empatik geri bildirimde bulunmaktadır.

Literatürde bu bulguları destekleyen başka araştırmalar da mevcuttur. Empati becerisi ve cinsiyet arasındaki ilişki konusunda yapılan çalışmalarda farklı bulgular elde edilmiştir. Kadınların erkeklere oranla daha fazla empati becerisine sahip olduğu elde edilen bulgularla birlikte tersi bulgulara da ulaşılmıştır. Kız öğrencilerinin erkeklere oranla daha yüksek empati becerisine sahip olduğunu bulmuştur. Yapılan bir diğer çalışmaya göre ise erkek çocukların kız çocuklarından sözsüz empati

boyutunda daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Eisenberg & ark. 1998). Hoffman ve Levine'nin (1976) araştırmalarında ise, kız çocukların oğlanlara oranla anlamlı bir farklılıkla empati becerileri daha yüksek çıkmıştır. Kalliopuska (1992), araştırmalarında annelerin babalara, kızların erkeklere oranla daha fazla empati kurma becerilerine sahip olduklarını bulmuştur. Mc Clelland (1951), kişilerin kadın veya erkek oluşuyla empati düzeyi arasında ilişki kurulmadığını ifade eder. Roe (1977), kültürlerarası bir araştırmasında Amerika' daki kız ve erkek denekler arasında empati becerileri arasında bir farklılık olmadığını ancak Yunanistan' da kızların empati becerilerinin daha yüksek olduğunu belirlemiştir (Akt. Dökmen, 2016).

Yapılan bir diğer araştırma sonucuna göre otoriter tutum ve empati düzeyinde negatif bir ilişki vardır. Çocuğun algıladığı otoriter tutuma sahip olan bir annenin çocuktaki empati düzeyine olumsuz etki ettiği ve empatiyi düşürdüğü incelenmiştir. Çocuklar için empati ölçeği puanı ile anne baba tutum ölçeği anne otoriter tutum puanları arasında negatif yönde ($r=0,376$ $p=0,0001$) istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon gözlenmiştir.

Çocukların empati geliştirmesinde duygusal yönden destekler anneden sağlanmakta ve bilişsel empati yeteneği ise baba figürü tarafından desteklenmektedir. Çocukların duygusal ve bilişsel empati yetenekleri için farklı sonuçlar doğurması, geleneksel cinsiyet rolleri ile açıklanabilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, annelerin daha çok duygusal ihtiyaçları karşılamak üzere, babaların ise daha çok bilişsel becerileri ödüllendirmek üzere sosyalleştiklerini savunmaktadır (Verschueren & Marcoen, 1999). Çalışmamız sonucunda, Anne Eğitim Durumu Okur-Yazar, İlköğretim ve Lise gruplarının Çocuklar için Empati Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,616$). Annenin eğitim durumu çocuğunun empati düzeyine katkısı ile ilişkili bulunmamış ve çocuktaki empati düzeyinin önemli bir faktörü olmadığı görülmüştür. Babanın eğitim düzeyinin çocukta empati gelişimine etkisi olmadığı saptanmıştır. Bu sonuç yapılan diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Dereli, Alpay, 2012).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışma 100 öğrenci ile gerçekleştirilmiş olup en küçük 10 yaş (%10), en büyük olarak 12 yaş (%49) belirlenmiştir. Çalışmaya 5. ve 6. sınıf öğrenciler katılmıştır. 58 erkek ve 42 kız öğrenci ile gerçekleştirilen çalışma anne baba tutumlarının benlik saygısı ve empati gelişimi ile ilişkisini ortaya koymuştur.

Çocuklar İçin Empati Ölçeği puanı minimum 5, maksimum 20 olarak bulunmuştur. Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanı minimum 43, maksimum 81 olarak bulunmuştur. Çalışmanın Çocuklar İçin Empati Ölçeği güvenilirlik değeri 0,768 olarak, Copersmith Benlik Saygısı Ölçeği güvenilirlik 0,812 olarak ölçülmüştür.

Çocuklar için empati ölçeğinin 10 yaş, 11 yaş ve 12 yaş grupları arasında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir (0,0001). 10 yaş grubu çocuğunun, çocuklar için empati ölçeği puan ortalamaları 11 yaş ve 12 yaş gruplarının çocuk empati ölçeği puan ortalamalarından yüksek olduğu bulunmuştur. 12 yaş grubu çocuğunun anne demokratik tutum puanı 11 yaş grubu çocuğunun anne demokratik tutum puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan kız çocuklarının Coopersmith benlik saygısı ölçeği ($p=0,0001$) ve çocuklar için empati ölçeği puan değerleri ($p=0,042$) erkek çocuklarından istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olarak bulunmuştur.

Çalışmaya katılan çocukların kaçınıcı çocuk olduğu incelenmiş ve anne baba tutum ölçeği baba otoriter tutum puanı arasında ilişki olduğu görülmüştür ($p=0,01$). Çalışmadaki 2. grup çocuğunun Anne Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter Tutum puanları 3. çocuk grubundan istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olduğu gözlemlenmiştir ($p=0,001$). Çalışma neticesinde öneriler şöyledir:

- İlk olarak, çalışmanın gerçekleştirildiği 5. ve 6. sınıf öğrenci düzeyinden farklı sınıf düzeyleri ile çalışmalar genişletilebilir. Farklı bölgelerde araştırma genişletilebilir.
- İkinci olarak, bu çalışmada empati gelişimi ve benlik saygısı örneklem grubu küçük olduğu için, faktörlerin eksikliği ile yetişkinlikteki psikopatolojik durumlara etkisi araştırılmamıştır. Bu nedenle, öğrencilerin üniversitede döneminde empati gelişimi eksikliğinden geliştirdiği psikopatolojik durumu öngören faktörleri araştırmak için daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır.

- Son olarak, bu çalışmada yordayıcılar aile ve kişisel bilgiler ile ilişkilidir. Okul, çocuğun yakın çevresi gibi diğer faktörleri araştıran gelecekteki çalışmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Alpoğuz, Umucu, D.** (2014), *Algılanan Ana- Baba Tutumlarının İlköğretim Öğrencilerinin Okumaya Yönelik Tutumlarına ve Türkçe Dersi Akademik Başarılarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi
- Avşaroğlu, S., Üre, Ö.** (2000). *Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme ve Stresle Başa çıkma Stillerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Budak, S.** (2003). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Cüceloğlu, D.** (2014). *İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dereli, E. & Aypay, A.** (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ve İş Birliği Yapma Karakterlerinin İnsani Değerlerini Yordaması ve Bu Özelliklerin İncelenmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, (Educational Sciences: Theory & Practise).
- Dilek, H.** (2007). Farklı Eğitim Programlarına Devam Eden Lise 11. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Anne babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. T.C. Gazi Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Dökmen, Ü.** (2016). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati* (40. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Eisenberg, N. ve Fabes, R. A.** (1998). Prosocial development. W. Damon, (Ed.), Handbook of child psychology (5. baskı, Cilt: 3) Social, emotional, and personality development (701-778). New York: Wiley.
- Ersoy, E. G. Köşger, F.** (2016). Empati: Tanımı ve Önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi/Osmangazi Journal of Medicine*, Mayıs/May, 38 (2), 9-17.
- Geçtan, E.** (2011). *İnsan Olmak*. İstanbul: Metis Yayınları
- Göktaş, M.** (2008). İlköğretim Beşince Sınıf Öğrencilerinin Akademik Benlik Saygısı Düzeyleri ile Ders Başarıları Arasındaki İlişki. Dokuz Eylül Üniversitesi. Yüksek Lisans tezi.
- Güloğlu, B. Aydın, G.** (2001). Coopersmith Özsaygı Envanterinin Faktör Yapısı (Factor Analysis Of The Coopersmith Self-Esteeminventory). Eğitim ve Bilim/Education and Science, Cilt/Vol. 26, Sayı/No. 122, Ekim/October, 66-71.
- Güneri, E.** (2017). *Psikolojide Kullanılan Ölçekler*. İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları.
- Güneri, E.** (2017). *Psikolojide Kullanılan Ölçekler*. İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları.
- Gürtunca, A.** (2013). Çocuklar ve Ergenler için Empati Ölçeği Türkiye geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Doktora tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hoffman, M. L. & Levine, L.E.** (1976). "Early Sex Differences in Empathy", *Developmental Psychology*, 12(6): 557-558.
- İşcen, P.** (2006). Onkologların çatışma eğilimlerinin, empatik becerilerinin, iş doyumlarının ve stresle başa çıkma tarzlarının incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kalliopuska, M.** (1992) Holistic empathy education among preschool and school children. Paper Present at the International Scientific Conference Comenius Heritage and Education of Man. March 23-27, (p. 1-20), Prague.
- Miller A.** (2016). *Yetenekli Çocuğun Dramı*. Avşar, E. (Çev. Ed.). İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Sallay, H. Dalbert, C.** (2004). The development of the belief in a just world: the impact of being raised in a one-parent or an intact family. The Justice Motive in Adolescence and Young Adulthood Origins and Consequences. London.

- Santrock, J. W.** (2012). *Yaşam Boyu Gelişim*, Galip Yüksel (Çeviri Ed.).13. Baskı. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Satılmış, H., B.** (2012). Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Psikolojik Belirtileri ve Empatik Eğilim Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Suner, E.** (2000). Farklı Liselerdeki Ergenlerin Benlik Saygısı, Akademik Başarı ve Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şereflioğlu, Ş.N.** (2018). Anne ve Baba ile İlişkilerin Ergenlerde Benlik Saygısı, Stres ve Depresyon Üzerindeki Etkisi. T. C. Üsküdar Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Verschueren, K., & Marcoen, A.** (1999). Representation of self and socioemotional competence in kindergartners: Differential and combined effects of attachment to mother and to father. *Child Development*, 70, 183-201.
- Yavuzer, H.** (2004). *Aile ve Çocuk*. İstanbul
- Yavuzer, H.** (2018). *Çocuk Psikolojisi* (42. Baskı). İstanbul Remzi Kitapevi Yay.
- Yüksel, A.** (2004). Empati Eğitim Programının İlköğretim Öğrencilerinin Empatik Becerilerine Etkisi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*. XVII (2), 341-354.